

soberen, maar toch zoo ongelijk veel zwaarder Potter. Luchtig van om-trekken, spaarzaam in de detailleering leent deze manier zich niet voor uitvoerige picturale effecten of volledigheid van karakteristiek. Doch beter dan voor het weergeven van de werking van het licht kon geen werkwijze wezen. Zijn verblijf in het Zuiden zal hem er de oogen voor geopend en Berchem's voorbeeld hem den weg gewezen hebben, hoe deze effecten te bemeesteren, zooals de studie der contemporaine etsers, die hij in Italië kan hebben leeren kennen, van invloed schijnt geweest te zijn in de keuze der techniek, die hij er voor had aan te wenden. Maar wat hij vond of anderen hem brachten werd verwerkt, tot het alles samen een uitkomst gaf, die nochtans op eigen wijze een oplossing der problemen brengt. Het voorbeeld van zijn meester vooral had hem in zijn aanschouwing der dingen, in tegenstelling met wat inheemsche scholing hem kon hebben bijgebracht, tonaliteit, kleur, atmosfeer kunnen doen verwaarloozen om een lichtkracht te krijgen, die slechts het ontstaan kon danken aan den fellen zonnebrand van zuidelijke hemels. Maar de leerling, bemiddelend, kan het lijken, tusschen wat de groote ontdekker van Hollands zon en atmosfeer in zijn etsen geeft, waar tot alle lichamelijke in licht en lucht verwischt, en de visie van een Berchem, waar de dingen kunnen uitstaan in sculpturale scherpste, vereenigt in zijn werk lichtkracht — en weet haar aan warmte te doen winnen — zonder het atmosferische te verzaken. Het is waar, ook in het beste kunnen nog ongevoeligheden storen, maar men mag daarom zijn roem niet verkorten, onder de kunstenaars van zijn richting de meest uitgesproken plein-airist te zijn. En men kan dan niet anders dan bewonderen, met hoe weinig zoo treffende werking werd verkregen. Het papierwit krijgt er den voornaamsten rol toebedeeld en een tintenscala, die zich, zoo ze de blondheid van het geheel niet zal verstoren, binnen enge grenzen van lichtheid moest houden, diende met uiterste discretie benut te worden. Berchem, toch evenzeer befaamd om lichtbehandeling — was van ouds zijn blad, de Diamant bijgenaamd, er niet erkend voorbeeld van — (en ongetwijfeld is in het wijd en open landschap een kunstige lichtverdeeling, die echter bij de figuren tot een onmogelijk contrastenrijk schijnsel wordt) behoeft men slechts met Dujardin te vergelijken, om in te zien dat wat we bij den meester missen, bij den leerling waarlijk overtuigend bemachtigd is. Niet het geconcentreerde licht, dat binnenhuiseffecten in de ruimte verplaatst, tegenstellingen scheppend, die de werkelijkheid niet kent, maar waarlijk buitenlicht, met schaduwen, meer aangeduid dan met nadruk gegeven, die door het vluchtige van de behandeling nergens afbreuk doen aan de lichtende kracht van het blank papier, integendeel, door haar welgeweten aanwending deze versterken. Zoo zijn in het blad der exotisch opgetuigde muilen de dieren werkelijk opgenomen in het